

Handboekje havo bovenbouw

Christelijk Lyceum Zeist

2019 - 2020

Inhoudsopgave

Het gebruik van dit handboekje	5
1 Het hoe en wat in de bovenbouw van de havo	7
1.1 De organisatie van de bovenbouw: De Tweede Fase	7
1.2 Profielen en wisselen van vak in 4 havo	7
1.3 Extra schoolactiviteiten	8
1.4 Het examen	8
1.4.1 Schoolexamen	9
1.4.2 Centraal Examen	9
1.4.3 Documenten en Regelingen	9
1.5 Studie-informatie	9
1.5.1 Studieachterstand	10
1.5.2 Plagiaat	10
1.5.3 Lessen verplicht?	10
2 Regelingen ten aanzien van PTA-onderdelen	11
2.1 Reglement PTA-toetsen (=schoolexamens)	11
2.2 PTA-toets gemist?	11
2.3 Praktische opdrachten	12
2.4 Handelingsdelen	12
2.5 Inleveren Praktische Opdrachten en Handelingsdelen	12
2.6 Lichamelijke Opvoeding	12
2.6.1 Geoorloofde / ongeoorloofde afwezigheid tijdens de LO-les	13
2.6.2 Blessures	13
2.7 Profielwerkstuk	13

2.8	Herkansingsregeling	14
2.9	Examencommissie	14
3	Het examen	15
3.1	Een vak afsluiten	15
3.2	Het <i>judicium cum laude</i>	15
3.3	Het vak rekenen	16
3.4	(Tijdelijke) ontheffing van Lichamelijke Opvoeding	16
3.5	Regelingen voor 'Toptalenten'	16
4	Algemeen Reglement van het Programma van Toetsing en Afsluiting	17
4.1	Toetsing en rapportage	17
4.1.1	Per periode	17
4.1.2	Per leerjaar	17
4.1.3	Herkansing	17
4.2	Vaststelling eindcijfer Schoolexamen	18
5	Bevordering en slagen	19
5.1	Overgangsnormen Schoolexamen van 4-havo naar 5-havo	19
5.2	Slaag-/zakregeling havo (2018-2019)	20
6	Overstappen binnen de Tweede Fase	21
6.1	Overstap van 5-havo naar 5-vwo	21
6.2	Overstap van 4-vmbo naar 4-havo	21
6.3	Overstap van 4-vwo naar 4-havo lopende het schooljaar	22
6.4	Overstap van 5-vwo naar 5-havo	22
	Bijlage: PTA-overzicht per vak	23

Het gebruik van dit handboekje

In dit *Handboekje havo bovenbouw CLZ* vind je alle regelingen die van belang zijn voor de voortgang van je studie. In het eerste gedeelte 'Het hoe en wat in de bovenbouw van de havo' staat beschreven hoe de laatste twee jaren van de havo eruit zien en hoe het (examen)programma is opgebouwd.

Daarna vind je hoofdstukjes met informatie over de spelregels die tijdens en rond de schoolexamens gelden en welke reglementen van toepassing zijn. Ook staan in dit boekje de bevorderingsnormen die gelden bij de overgang naar het volgende leerjaar en de zogenaamde 'slaag-/zakregeling'.

In de vierde klas zul je merken dat het onderwijs anders is georganiseerd dan je in de onderbouw gewend was. Dat moet ook wel want meteen al in de vierde klas begin je voor alle vakken aan het schoolexamen. Het is daarom van belang in het vierde leerjaar meteen aan het begin van het jaar de tekst van dit handboekje goed door te nemen. Je kunt dit handboekje ook goed gebruiken als naslagwerk, vooral als er onduidelijkheid bestaat, over het hoe of wat van bepaalde regelingen.

Kortom, het gaat in dit boekje om de 'spelregels'. Om goed te kunnen 'spelen' moet je van die regels goed op de hoogte zijn, anders krijgen we misverstanden. Maar het gaat natuurlijk niet om de regels alleen. Het gaat uiteindelijk om de inhoud van het onderwijs, of je daar iets aan hebt, of je daar wijzer van wordt. Ik wens je dus vooral toe dat je jezelf optimaal kunt ontwikkelen en het beste uit jezelf kunt halen.

Dr. P.J.C. Steenstra
Afdelingsleider havo

1 Het hoe en wat in de bovenbouw van de havo

1.1 De organisatie van de bovenbouw: de Tweede Fase

Aan het eind van klas 3 heb je de onderbouw, ook wel de Eerste Fase genaamd, afgesloten. In 4-havo begin je aan de bovenbouw, de Tweede Fase van het voortgezet onderwijs. Je zult merken dat de manier van werken hier in een aantal opzichten verschilt van wat je gewend was.

Je moet goed weten wat je precies moet doen, wanneer iets 'af' moet zijn, hoe iets wordt beoordeeld, hoe zwaar dat telt, enzovoort. Kortom, het is belangrijk dat je tijdens je studie precies weet waar je aan toe bent. De organisatie van het onderwijs in de Tweede Fase van de havo is vrij eenvoudig, maar je moet je er wel even in verdiepen. Je moet bijvoorbeeld weten wat het periodesysteem precies inhoudt, wat het nut is van een studiewijzer of een planning, hoe het schoolexamen is opgezet, welke mogelijkheden je hebt om toetsen te herkansen en hoe dat alles uiteindelijk leidt tot het behalen van het diploma.

- Een cursusjaar is verdeeld in vier periodes. Voor elke periode geldt een apart rooster. Sommige vakken volg je een aantal periodes, andere vakken staan elke periode ingeroosterd.
- Naast een aantal klassikale lessen volg je lessen in *clusters*, waarin je met leerlingen uit verschillende stamklassen zit. Ieder cluster heeft een afkorting en een nummer, dat je ook op je rooster vindt (bijv. econ_4 of fatl_2). Let hier goed op bij roosterwijzigingen.
- Elke periode wordt afgesloten met een toetsweek. Een toetsweek is een schoolweek zonder de gebruikelijke klassikale lessen. In de toetsweek is ook gelegenheid achterstallig werk in te halen.
- Alle toetsen, praktische opdrachten en handelingsdelen worden in een Programma van Toetsing en Afsluiting (PTA) opgenomen (zie pagina 18).
- Alle behaalde cijfers zijn op SOMtoday in te zien. Door daar regelmatig op te kijken blijf je, met je ouder(s)/verzorger(s), op de hoogte van de stand van zaken bij de voortgang van het schoolexamen. Meestal zijn de resultaten weergegeven in de vorm van een cijfer; bij LO worden ze vastgelegd in de vorm van een letter, een 'O', een 'V' of een 'G'. Dit zijn zogenaamde handelingsdelen. Zowel de cijfers als de letters tellen mee voor het schoolexamen, maar wel op een geheel andere manier.
- In het PTA-overzicht vind je ook hoe zwaar een toets meeweegt in het Schoolexamen. Zie daarvoor de bijlage bij dit boekje of kijk op www.clz.nl (Regelingen -> Bevordering en examen -> PTA).

1.2 Profielen en wisselen van vak in 4 havo

In de 3e klas of in 4-vmbo-t heb je je havo-profiel moeten kiezen. Daarbij had je een keuze uit vier profielen en het Maatschappijprofiel. Elk profiel bestaat uit een gemeenschappelijk deel, een profieldeel en een vrij deel. Het gemeenschappelijk deel bestaat uit een aantal vakken die voor iedereen verplicht zijn, zoals Nederlands en Engels. Het profieldeel wordt gevormd door een aantal vakken die in zekere zin bij elkaar horen en die min of meer bepalend zijn voor de latere beroepsrichting. Daarnaast heb je nog een vak gekozen, dat in het vrije deel terecht kwam. Uit welke vakken je voor het vrije deel kon kiezen, was afhankelijk van het gekozen profiel. Tenslotte volg je in 4-havo nog een 'extra vakgebonden activiteit'. Dat kan Engels+, Drama, of Wiskunde C of D zijn.

Soms komen leerlingen er achter, dat ze een verkeerde keuze gemaakt hebben. Ze willen een vak wisselen of soms zelfs van profiel veranderen. Wisselen van vak is lang niet in alle gevallen mogelijk. Clustergroepen kunnen immers al vol zitten. De eerste vier weken van het schooljaar is wisselen sowieso niet toegestaan. Je zult immers eerst een paar weken les gehad moeten hebben om zeker te weten of een vak wel of niet bij je capaciteiten past. **LET OP:** na 1 november is wisselen niet meer toegestaan. Een verzoek tot het wisselen van een vak of profiel dien je in bij de decaan, mevrouw Vriens.

1.3 Extra schoolactiviteiten

In het vrije deel kun je ook aan allerlei schoolactiviteiten deelnemen die niet onder een vak zijn onder te brengen, maar die toch van belang zijn tijdens je opleiding. Meehelpen bij de introductie van brugklassers als leerlingbegeleider, bijvoorbeeld, of zitting nemen in de Medezeggenschapsraad van de school. Ook werkzaamheden als lid van de Technische Dienst of van de iHelp horen hierbij. Het is belangrijk dat deze activiteiten - minimaal 20 uren per jaar - in de loop van je opleiding geregistreerd worden. Bij mevrouw Van Zwetselaar zijn formulieren te verkrijgen waarop je aangeeft welke activiteiten jij gedaan hebt. De docent, die je heeft begeleid, tekent dit formulier als bewijs dat je deze activiteiten naar behoren hebt verricht. Daarna lever je het formulier weer bij haar in. Aan het einde van je opleiding ontvang je met je diploma een certificaat waarop een overzicht van al deze activiteiten staat. Bij het aanmelden voor een vervolgopleiding of bij een sollicitatie kan dat certificaat goed van pas komen.

Overzicht van mogelijke activiteiten op het CLZ

Lidmaatschap Medezeggenschapsraad	Fotografie Club
Organisatie Virtuoso	Technische Dienst
Lidmaatschap bestuur ZLC	Debating Society
Organisatie BMN	ICT - iHelp
Leerlingbegeleiding	Eindexamencommissie
Lidmaatschap Leerlingenraad	Jaarboekredactie
Redactie Reflector	...

1.4 Het examen

Het examen bestaat uit een Schoolexamen en een Centraal Examen. Alle vakken hebben een Schoolexamen. Sommige vakken kennen daarnaast een Centraal Examen. Bijna alle profielvakken hebben zowel een Schoolexamen als een Centraal Examen.

Voor vakken met alleen een Schoolexamen vormt het eindcijfer Schoolexamen het eindexamencijfer. De afgeronde cijfers voor CKV, Maatschappijleer, Levensbeschouwing & Filosofie en het Profielwerkstuk vormen het combinatiecijfer (zie ook de slaag-/zakregeling op pagina 21). Voor vakken met zowel een Schoolexamen als een Centraal Examen bestaat het eindexamencijfer uit het rekenkundig gemiddelde van het eindcijfer Schoolexamen en het eindcijfer Centraal Examen.

1.4.1 Schoolexamen

Het Schoolexamen strekt zich uit van periode 4.1 tot en met periode 5.3. In periode 5.4 wordt het Centraal Examen afgenomen. Voor een aantal vakken wordt het Schoolexamen in het vierde leerjaar afgesloten. Afhankelijk van de hoeveelheid studiebelastinguren maakt elk vak deel uit van het Schoolexamen voor ten minste één en voor ten hoogste zeven periodes.

1.4.2 Centraal Examen

Het Centraal Examen vindt plaats in periode 5.4. Het Centraal Examen kent drie tijdvakken. De herkansing van het Centraal Examen vindt plaats in het tweede en indien nodig in het derde tijdvak.

Voordat de kandidaat deel neemt aan het Centraal Examen:

- dienen alle eindcijfers van het Schoolexamen te zijn vastgesteld;
- dient het Profielwerkstuk te zijn beoordeeld met een voldoende cijfer;
- dient het vak Lichamelijke Opvoeding (LO) te zijn beoordeeld als 'voldoende' of 'goed';
- dienen alle handelingsdelen naar behoren te zijn gedaan / ingeleverd.

1.4.3 Documenten en regelingen

Meer informatie over het examen vind je op pagina 15 van dit Handboekje.

Voor het examen havo zijn verder de volgende regelingen en documenten van belang:

- Het examenreglement vmbo/Tweede Fase havo/vwo, CVOG, cursus 2019-2020;
- Dit Handboekje havo bovenbouw, waarin zijn opgenomen:
 - Algemeen Reglement van het Programma van Toetsing en Afsluiting;
 - De overgangsnormen 4-havo naar 5-havo.
- Programma van Toetsing en Afsluiting (zie bijlage);
- De administratie van de behaalde resultaten.

1.5 Studie-informatie

Wat er per vak van je verwacht wordt, vind je in Google Classroom. Docenten delen daar studiewijzers, planners, opdrachten, huiswerk en dergelijke. Aan de hand van de informatie in Google Classroom kun je bijvoorbeeld eenvoudig vaststellen of je achter loopt. De bedoeling is natuurlijk dat je zorgt dat je werk in de pas loopt met de planning van een vak. Is dat niet het geval, dan moet je zorgen, dat je de achterstand snel inloopt. Anders raak je meer en meer achterop en dat is bijzonder vervelend. Mocht je toch vastlopen, aarzel dan niet, bijtijds(!) contact op te nemen met je docent of je mentor. Gewoon doen!

De informatie in Google Classroom zorgt er ook voor dat je kunt zien hoe het programma gewoon doorgaat, ook als om wat voor reden dan ook één of meerdere lessen komen te vervallen. Je werkt dan dus gewoon verder aan de gegeven opdrachten. Het is van het allergrootste belang dat je beseft, dat je in de eerste plaats zelf verantwoordelijk bent voor het uitvoeren van de leertaak zoals die per vak is vastgelegd.

In het PTA-rooster vind je een overzicht van de toetsen die je gedurende een periode hebt. Voorafgaand aan een nieuwe periode wordt het nieuwe PTA-rooster gemaïld.

1.5.1 Studieachterstand

Aan leerlingen met studieachterstanden kan door de teamleider, jaarlaagcoördinator of mentor een 'vierkant' rooster worden opgelegd. Dat betekent dat zij dagelijks verplicht een aantal uren dat er volgens het rooster geen les is, tot 16.00 uur op Het Bureau aan het werk zijn. Een vierkant rooster blijft van kracht totdat de achterstand is ingehaald.

1.5.2 Plagiaat

Het plegen van plagiaat (letterdieverij) heeft nare consequenties voor de voortgang van de studie. Uitgangspunt is dat elk werkstuk, ter correctie aan de docent aangeboden, eigen werk van de leerling is. Mocht dat niet het geval zijn dan wordt de kwestie aan de teamleider voorgelegd en volgen er strenge maatregelen. Zo kan het werk met een 1,0 worden becijferd en gaat er een brief naar huis. In het ergste geval wordt de pleger van school verwijderd.

1.5.3 Lessen verplicht?

Alle lessen op het rooster zijn verplichte lessen, ook al ben je 18 jaar of ouder. Je dient op het ingeroosterde lesuur op tijd in het lokaal te zijn. Als je er niet bent, gelden de volgende maatregelen, tenzij er bericht van thuis is ontvangen:

- Een leerling die zonder bericht van thuis een les verzuimt, haalt twee lessen in. Ook kan corvee worden opgelegd.
- Bij herhaling wordt contact opgenomen met de ouder(s)/verzorger(s) en krijgt de leerling voor een nader vast te stellen periode een 'vierkant' rooster opgelegd en/of een preventief gesprek met de leerplichtambtenaar.
- Hardleerse leerlingen kan de toegang tot de lessen geweigerd worden (= lesontzegging); zij dienen zich 's morgens bij aanvang van de dag te melden bij de teamleider.
- Voortdurend spijbelgedrag kan, in overleg met de leerplichtambtenaar en de onderwijsinspectie, leiden tot een officiële schorsing en/of een boete wegens het ontduiken van de leerplicht.

2 Regelingen ten aanzien van PTA-onderdelen

2.1 Reglement PTA-toetsen (= schoolexamens)

Tijdens PTA-toetsen gelden in grote lijnen dezelfde regels als tijdens het Centraal Examen:

- Tassen, jassen, evenals uitgeschakelde mobieltjes en smartwatches, mogen niet mee het klaslokaal in; ze worden bijvoorbeeld opgeborgen in de kluisjes.
- Het toch binnen handbereik hebben van een mobieltje of ander elektronisch apparaat (behalve, indien toegestaan, de grafische rekenmachine) tijdens een toets wordt beschouwd als fraude.
- Op de tafel liggen uitsluitend pennen, potloden, een liniaal, een geodriehoek en de per vak toegestane hulpmiddelen.
- Te laat komen geeft geen recht op tijdverlenging.
- Bij meer dan 20 minuten te laat word je niet meer toegelaten tot de toets. Je meldt je bij mevrouw Van Zwetselaar.
- Als je niet toegelaten wordt tot de toets in verband met te laat komen, krijg je een 1,0. Je kunt een schriftelijk verzoek indienen bij de examencommissie om de toets alsnog te mogen maken. Dit kan je je herkansing kosten.
- Bij vaardigheidstoetsen, zoals practica en kijk- en luistertoetsen, kun je niet te laat komen; daar dien je absoluut op tijd te zijn.
- Bij een 1-uurstoets mag je het lokaal niet verlaten totdat het lesuur is afgelopen. Ben je eerder klaar, dan wacht je dus tot het einde van de les.
- Bij een 2-uurstoets mag je uitsluitend aan het einde van een lesuur het lokaal verlaten. Ben je dus een kwartier na het eerste lesuur klaar, dan wacht je tot het einde van het tweede lesuur.
- Leerlingen met een zorgpas maken dezelfde toets en krijgen 20% extra tijd. Zij leggen bij aanvang van de toets hun zorgpas op tafel.

2.2 PTA-toets gemist?

Als je om welke reden dan ook afwezig bent tijdens een toets, moet je die in dezelfde periode inhalen. Het initiatief hiervoor ligt bij jou als leerling! In 4 en 5-havo geldt: toets gemist? Herkansing verspeeld. Je verliest in dat geval dus voor de betreffende periode de mogelijkheid om te herkansen. Zie ook de herkansingsregeling op pagina 13. Als het even kan, moet je dus altijd proberen de toets te maken. Alleen in bijzondere gevallen, bij langdurige ziekte bijvoorbeeld, kan door de examencommissie van de school op deze regeling een uitzondering gemaakt worden. Op pagina 14 lees je meer over het indienen van een bezwaarschrift bij de examencommissie.

Gemiste cijfertoetsen worden op het periodeverslag aangegeven met de administratieve aanduiding 0,1. Haal je de toets niet binnen één periode in, dan wordt de aanduiding 0,1 veranderd in het cijfer 1,0, dat vervolgens meetelt voor de vaststelling van het jaarcijfer. Let op: ben je zonder vooraf toestemming van de school afwezig geweest bij een toets (anders dan ziekte) dan wordt deze toets direct met een 1,0 becijferd. Deze toets is niet herkansbaar.

Tijdens toetsweken wordt geen verlof verleend voor activiteiten als rijexamens en *matching days*.

2.3 Praktische opdrachten

Praktische Opdrachten (PO) zijn cijfertoetsen met een eigen weging. Een praktische opdracht kan, net als een theoretische toets, herkanst worden. Of ze herkansbaar zijn lees je in het PTA-overzicht.

Leerlingen die op de inleverdatum hun Praktische Opdracht niet hebben ingeleverd, krijgen als cijfer een 0,1. Dat betekent, dat de opdracht 'herkanst' (= alsnog ingeleverd) moet worden. Dat is niet zo handig, want daarmee verspeel je de mogelijkheid een 'gewone' toets te herkansen. Je kunt immers per periode maar één toets herkansen. Ook kan je een 'vierkant' rooster worden opgelegd tot de praktische opdracht af is.

2.4 Handelingsdelen

Handelingsdelen (HD) zijn opdrachten die je gewoon naar behoren moet hebben gedaan. Anders moeten ze 'over'. Leerlingen die op de afgesproken inleverdatum hun handelingsdeel niet naar behoren hebben ingeleverd, krijgen als cijfer een **Onvoldoende**. Dat betekent, dat de opdracht 'herkanst' (= alsnog ingeleverd) moet worden. Dat is niet zo handig, want in daarmee verspeel je de mogelijkheid een 'gewone' toets te herkansen. Je kunt immers per periode maar één toets herkansen. Je krijgt een 'vierkant' rooster opgelegd, d.w.z. alle uren dat je geen les hebt op Het Bureau en dagelijks doorwerken tot 16.00 uur tot het handelingsdeel naar behoren is afgerond.

In periode 1, 2 en 3 dienen de handelingsdelen in de betreffende periode te worden afgerond. Voor periode 4 geldt dat handelingsdelen voor de laatste toetsweek met een voldoende worden afgerond. Met een onvoldoende voor een handelingsdeel ga je niet over!

2.5 Inleveren Praktische Opdrachten en Handelingsdelen

Het inleveren van werk buiten de reguliere lessen kan alleen bij mevrouw Van Zwetselaar. De leerling ontvangt een bewijs van inlevering. Op het werk staat duidelijk vermeld van wie het werk is en voor welke docent het werk bestemd is. Inleveren op een andere manier dan bovenstaande, zoals bijvoorbeeld via het postvak van de docent, geschiedt volledig op eigen risico en verantwoordelijkheid van de leerling. In geval van zoekraken van het werk, zal de leerling te allen tijde het bewijs van inleveren moeten kunnen tonen om rechtmatig bezwaar te kunnen aantekenen.

2.6 Lichamelijke Opvoeding

Lichamelijke Opvoeding is het enige vak op school waarvoor een wettelijke aanwezigheidsplicht geldt. Onvoldoende aanwezigheid bij de lessen LO kan leiden tot een **Onvoldoende** op het rapport. Dit heeft gevolgen voor de overgang.

Heeft een leerling lessen LO gemist, dan zullen met de LO-docent afspraken gemaakt moeten worden over het eventueel inhalen van de lessen. Of de afwezigheid geoorloofd was of niet doet niet ter zake. We maken onderscheid tussen de leerlingen die afwezig waren tijdens de les en leerlingen die geblesseerd waren.

2.6.1 Geoorloofde / ongeoorloofde afwezigheid tijdens de LO-les

De leerling maakt zelf een afspraak met de LO-docent over het inhalen van de gemiste les(sen). Dit kan zijn: inhalen van de les bij een andere klas, assisteren bij een andere klas of een vervangende opdracht. De vervangende opdracht dient qua tijdsinvestering overeen te komen met de tijdsduur van de gemiste les(sen). De eisen waaraan de opdracht moet voldoen, worden duidelijk door de docent aangeleverd, evenals het tijdstip waarop de opdracht moet worden ingeleverd.

2.6.2 Blessures

Leerlingen die incidenteel gedurende een kortere of langere periode niet kunnen deelnemen aan de lessen LO als gevolg van hun lichamelijke gesteldheid, dienen gebruik te maken van een bijzondere inhaalregeling ten einde het vak voor de betreffende periode dan wel het betreffende leerjaar alsnog met een voldoende resultaat af te sluiten.

Deze bijzondere inhaalregeling LO betekent voor de leerling:

- dat hij/zij zich in geval van niet mee kunnen doen vanwege lichamelijke redenen aan het begin van de les LO meldt bij de docent.
- dat de docent in overleg met de leerling een afspraak maakt over een alternatief. Dit kan zijn: assisteren bij de eigen klas voor zover de lichamelijke gesteldheid dit toelaat, assisteren bij een andere klas of een vervangende opdracht. De vervangende opdracht dient qua tijdsinvestering overeen te komen met de tijdsduur van de gemiste les(sen). De eisen waaraan de opdracht moet voldoen worden duidelijk door de docent aangeleverd, evenals het tijdstip waarop de opdracht moet worden ingeleverd.

2.7 Profielwerkstuk

Het profielwerkstuk is de belangrijkste praktische opdracht van de opleiding. Het is een soort 'meesterproef' waarin leerlingen in praktijk brengen wat ze gedurende de voorgaande jaren aan kennis en vaardigheden hebben geleerd. Het profielwerkstuk heeft betrekking op één groot (profiel)vak uit het totale vakkenpakket. In 4-havo (periode 4) kies je drie of vier partners met wie je goed kunt samenwerken met wie je dit werkstuk gaat maken. Gezamenlijk kies je een onderwerp en maak je duidelijke afspraken over de taakverdeling en houd je al je werkzaamheden en afspraken vanaf het begin bij in een logboek en, bij de natuurprofielen, in een laboratoriumjournaal. Deelname aan het profielwerkstuk is alleen mogelijk voor leerlingen die in het examenjaar zijn toegelaten. Je wordt begeleid door een vakdocent. Je kunt bij deze docent terecht voor vragen en informatie.

In de loop van periode 2 van het examenjaar moet het profielwerkstuk worden afgerond. Het profielwerkstuk wordt met een afgerond cijfer beoordeeld en moet voldoende zijn. Indien het cijfer onvoldoende is, dient het profielwerkstuk te worden verbeterd tot een voldoende is behaald. Dit betekent dat je daarmee een herkansing verspeelt.

2.8 Herkansingregeling

In het examenjaar en het voorexamenjaar geldt een herkansingregeling. In periode 1 en 2 mag één toets uit de desbetreffende periode herkanst worden, ongeacht het resultaat. Het hoogste cijfer telt behalve in geval van fraude (zoals spieken): in dat geval wordt het definitieve cijfer 1,0. Een gemiste toets die ingehaald wordt, kost je de herkansing. Niet alle toetsen zijn herkansbaar. Of een toets herkansbaar is, kun je zien in het PTA-overzicht (zie bijlage). Herkansingen die je niet gebruikt, kunnen niet worden meegenomen naar een volgende periode en ook niet naar een volgend leerjaar.

In geval van afwezigheid op de dag van de herkansingen vervalt de herkansing.

2.9 Examencommissie

Als je vindt dat je ten onrechte een herkansing hebt verloren, kun je schriftelijk een bezwaarschrift indienen bij de examencommissie. In dat bezwaarschrift moeten de argumenten staan vermeld die aannemelijk maken dat er sprake was van buitengewone omstandigheden. Vermeld tevens om welk vak het gaat, de toetscode en de datum van de gemiste toets. Het bezwaarschrift dient (mede) ondertekend te worden door een ouder/verzorger. Bezwaarschriften worden uiterlijk op de eerste vrijdag van de nieuwe periode ingeleverd bij mevrouw Van Zwetselaar (h.vanzwetselaar@clz.nl).

3 Het examen

Het examen bestaat uit twee onderdelen: een Schoolexamen (SE) en een Centraal Examen (CE). Alle vakken kennen een Schoolexamen. Niet alle vakken hebben een Centraal Examen. Het Centraal Examen wordt (landelijk) afgenomen aan het einde van het laatste leerjaar. Het Schoolexamen daarentegen begint met je eerste toets in 4-havo. Alle toetsen in 4-havo en in 5-havo maken deel uit van het schoolexamen. Wees je daarvan goed bewust!

Aan het einde van de opleiding en voorafgaand aan het Centraal Examen wordt voor alle cijfers die je in 4-havo en 5-havo hebt behaald het gewogen gemiddelde op één decimaal nauwkeurig berekend. Zo kom je per vak tot het SE-eindcijfer. Voor sommige vakken is dat meteen het diplomacijfer, voor andere vakken moet er, zoals gezegd, eerst nog Centraal Examen worden gedaan.

Aan het einde van de eerste periode worden de resultaten van het voorgaande leerjaar definitief vastgesteld voor de berekening van het latere SE-eindcijfer.

3.1 Een vak afsluiten

Vakken met alleen een schoolexamen worden vaak al in 4-havo afgesloten. Het eindcijfer wordt berekend aan de hand van de behaalde periodecijfers. Ook wordt er gekeken of de (eventuele) handelingsdelen in orde zijn. Voor alle cijfervakken geldt het (voldoende) eindcijfer op het cijferoverzicht bij de overgang als bewijs dat je het vak hebt afgesloten. Vergeet vooral niet dat het behaalde eindcijfer tegelijkertijd het diplomacijfer is. Zorg dus dat het een voldoende is. Vakken die je met een afgeronde 7 hebt afgesloten, hoeven niet over te worden gedaan, in het geval je een leerjaar doubleert. LO valt niet onder deze regeling.

Vakken met alleen een schoolexamen en het leerjaar waarin het vak wordt afgerond

4 havo	5 havo
Culturele Kunstzinnige Vorming (CKV) Maatschappijleer (Maat)	Profielwerkstuk (PWS) Levensbeschouwing en Filosofie (LEF) Lichamelijke Opvoeding (LO)

De afgeronde eindcijfers voor CKV, Maatschappijleer, Levensbeschouwing en Filosofie en het profielwerkstuk vormen het zogenaamde combinatiecijfer dat meeweegt in de slaag-/zakregeling (pagina 21).

3.2 Het *judicium cum laude*

Leerlingen krijgen op hun diploma de vermelding 'cum laude' als blijkt van een hoog cijfergemiddelde bij het eindexamen. In dat geval moet aan de volgende voorwaarden zijn voldaan: Het gemiddelde van 1) de vakken in het gemeenschappelijk deel van het profiel, 2) de vakken in het profieldeel, 3) het hoogste cijfer uit het vrije deel, en 4) het combinatiecijfer moet minimaal 8,0 zijn. Bovendien mag geen eindcijfer lager zijn dan een 6. Voor deze bepaling worden eventuele extra vakken buiten beschouwing gelaten. Een 5 voor een extra vak vormt geen probleem voor het toekennen van cum laude. Het combinatiecijfer mag niet lager zijn dan een 6, maar ook hier geldt dat het cijfer voor de samenstellende onderdelen wel lager mag zijn dan een 6 (zie ook www.examenblad.nl).

3.3 Het vak rekenen

De rekentoets was tot schooljaar 2018/2019 een verplicht onderdeel van het eindexamen. Echter, in februari 2019 heeft de Tweede Kamer besloten de rekentoets af te schaffen. Rekenen wordt vanaf schooljaar 2019/2020 ondergebracht in het vak Wiskunde. Dit betekent dat alleen leerlingen die een C&M-profiel zonder wiskunde volgen, nog een rekentoets krijgen, die door school wordt afgenomen. Bij aanvang van schooljaar 2019/2020 is dit alles overigens nog niet bij wet geregeld.

3.4 (Tijdelijke) ontheffing van Lichamelijke Opvoeding

Voor het vak Lichamelijke Opvoeding is het mogelijk om in het geval van een bepaald lichamelijk ongemak een tijdelijke of permanente ontheffing te verlenen. Indien er sprake is van een blessure of een tijdelijk lichamelijk ongemak, krijgt de leerling een vervangende opdracht met vergelijkbare zwaarte als het gemiste onderdeel. Deze opdracht wordt gegeven door de docent lichamelijke opvoeding en dient binnen de betreffende periode te zijn afgerond. Om in aanmerking te komen voor een (tijdelijke) ontheffing van het volgen van LO dienen de ouders/verzorgers van de leerling een aanvraag in te dienen bij de vrijstellingscommissie (r.bijeman@clz.nl).

3.5 Regelingen voor 'Toptalenten'

Als een leerling aan topsport doet, of op hoog niveau aan dans, muziek of toneel, dan kost dat veel tijd. Denk maar aan alle trainingen, repetities, optredens, de wedstrijden, het oefenen en het reizen. Voor toptalent wordt voor zover mogelijk maatwerk geleverd. De volgende faciliteiten worden geboden:

- Een toptalent coördinator als aanspreekpunt voor vragen over de combinatie school en sport;
- Extra begeleiding bij de studie;
- Aanpassen van roosters indien mogelijk. De leerling moet wel voldoen aan de eisen van het ministerie;
- Hulp bij het maken van plannings;
- Verplaatsen van PTA's, indien mogelijk;
- Eventueel uitstel of vermindering van huiswerk;

Voor ons is een leerling een topsporter als hij/zij op het hoogste niveau deelneemt aan sportactiviteiten. Daarbij worden de volgende criteria gehanteerd:

- De leerling maakt deel uit van een regionale en/of nationale jeugdselectie (Jong Oranje) of nationale talentengroep;
- De leerling komt uit in de hoogste klasse van een sport die door het NOC*NSF is erkend;
- De leerling heeft een A of B status van het NOC*NSF.

Is de leerling een toptalent op een ander vlak dan sport, bijvoorbeeld in musical, dans en muziek, dan gelden andere criteria. Dan zijn vooral het niveau en de tijdsinvestering belangrijk.

4 Algemeen Reglement van het Programma van Toetsing en Afsluiting

Voor de vaststelling van de eindcijfers Schoolexamen geldt voor elk vak de volgende regeling:

4.1 Toetsing en rapportage

4.1.1 Per periode

1) Per periode wordt per vak ten minste één cijfertoets gegeven. Indien desbetreffende periode betrekking heeft op een handelingsdeel, zoals bij het vak Lichamelijke Opvoeding (LO), gelden de kwalificaties 'voldoende' of 'goed'.

4.1.2 Per leerjaar

1) Per leerjaar wordt na de laatste periode per vak het jaarcijfer Schoolexamen vastgesteld.

2) De weging van de toetsen is vastgelegd in het vakgerichte PTA-overzicht, dat te vinden is op de website van de school en als bijlage bij dit boekje.

4.1.3 Herkansing

1) De kandidaat wordt per leerjaar in de gelegenheid gesteld cijfertoetsen opnieuw dan wel alsnog te maken. In 4- en 5-havo kunnen maximaal twee toetsen worden herkanst, in periode 1 en in periode 2. N.B.: niet alle toetsen zijn herkansbaar! In het PTA-overzicht staat welke toetsen herkansbaar zijn.

2) De examencommissie kan van het in 4.1.3 sub 1) gestelde van dit Reglement afwijken, indien er sprake is van bijzondere omstandigheden. De leerling kan daartoe een verzoek indienen bij de examencommissie (zie pagina 14).

3) Het hoogste van de cijfers behaald na herkansing geldt als cijfer behaald voor de toets.

4) Een herkansing van een toets wordt in de eerstvolgende periode van het leerjaar afgenomen.

5) In geval van afwezigheid op de dag van de herkansingen vervalt het recht op het doen van de herkansing.

6) Een leerling die in gebreke blijft bij de afronding van een handelingsdeel, verspeelt voor desbetreffende periode het recht op herkansing.

7) De docentenvergadering heeft het recht leerlingen bij bevordering een verplichte taakherkansing op te leggen voor het volgende cursusjaar. Deze taakherkansing gaat ten koste van de eerste herkansing in het nieuwe cursusjaar.

4.2 Vaststelling eindcijfer Schoolexamen

- 1) Voor de vaststelling van het eindcijfer Schoolexamen geldt voor elk vak de volgende berekening: het gewogen rekenkundig gemiddelde van alle PTA-toetscijfers behaald in 4- en 5-havo, afgerond op één decimaal.
- 2) Voor vakken die in het vierde leerjaar worden afgesloten, geldt mutatis mutandis dezelfde wijze van berekenen.
- 3) De eindcijfers Schoolexamen worden in de loop van de opleiding vastgesteld doch in ieder geval voor aanvang van het Centraal Examen.
- 4) Bij de vaststelling van het eindcijfer Schoolexamen gelden per vak de wegingen vastgesteld in het vakgerichte PTA-overzicht.

5 Bevordering en slagen

Uitgangspunt bij de opgestelde overgangsnormen van 4 naar 5 havo is de slaag-/zakregeling, die gehanteerd wordt bij het behalen van het diploma.

5.1 Overgangsnormen Schoolexamen van 4-havo naar 5-havo

I. De kandidaat wordt bevorderd indien:

- 1) de jaarcijfers Schoolexamen van de desbetreffende vakken van dien aard zijn, dat hij geslaagd zou zijn volgens de slaag/zak-regeling van het eindexamen met uitzondering van de regeling betreffende het combinatievak en het gemiddelde cijfer voor het Centraal Examen

en

- 2) indien er niet meer dan één 5 als laagste cijfer is behaald voor de vakken Nederlands, Engels en Wiskunde

en

- 3) de handelingsdelen van Lichamelijke Opvoeding (LO) als 'voldoende' of 'goed' zijn beoordeeld.

II. De leerling komt in bespreking bij een cijferconstellatie met één tekortpunt, ongeacht het gemiddelde resultaat van alle examenvakken. Afhankelijk van de uitkomst van de bespreking wordt de leerling bevorderd of afgewezen.

III. De kandidaat wordt afgewezen indien:

- 1) de jaarcijfers Schoolexamen van de desbetreffende vakken van dien aard zijn, dat hij afgewezen zou zijn volgens de slaag/zak-regeling van het eindexamen

of

- 2) het handelingsdeel/de handelingsdelen van de desbetreffende vakken in het vierde leerjaar als 'Onvoldoende' zijn beoordeeld.

5.2 Slaag-/zakregeling havo (2019-2020)

De kandidaat heeft het diploma havo behaald indien:

- alle afgeronde eindcijfers 6 of hoger zijn;
- er 1 x het cijfer 5 is behaald en voor de overige vakken het cijfer 6 of hoger, of
- er
 - 1 x het cijfer 4 of
 - 2 x het cijfer 5 of
 - 1 x het cijfer 5 en 1 x het cijfer 4is behaald en voor de overige vakken het cijfer 6 of hoger, waarbij het gemiddelde van alle examenvakken tenminste 6,0 is;
- het gemiddelde cijfer voor het Centraal Examen 5,5 of hoger is;
- er niet meer dan één 5 bij de afgeronde eindcijfers is behaald voor de vakken Nederlands, Engels en Wiskunde;
- LO beoordeeld is als 'voldoende' of 'goed'.

De afgeronde cijfers voor Culturele en Kunstzinnige Vorming (CKV), Maatschappijleer, het Profielwerkstuk, Levensbeschouwing en Filosofie vormen het combinatiecijfer dat gehanteerd wordt bij de slaag-/zakregeling.

De vakken English+, Drama en de instapmodule Wiskunde C/Wiskunde D vallen buiten dit combinatiecijfer.

Een eindcijfer van een 3 of lager op de cijferlijst betekent dat de leerling niet is geslaagd.

6 Overstappen binnen de Tweede Fase

Wil je na het behalen van je havo-diploma naar het vwo? Wil je overstappen van 4- of 5-vwo naar de havo? Of wil je juist na het behalen van je diploma vmbo-t doorstromen naar de havo? Hieronder vind je de regelingen die dan van toepassing zijn.

6.1 Overstap van 5-havo naar 5-vwo

- De leerling haalt voor het Schoolexamen gemiddeld 6,50 of hoger.
- De leerling haalt voor het Schoolexamen geen onvoldoende voor de vakken Nederlands, Engels en Wiskunde.
- De leerling doet havo-examen in het vak Frans of Duits (voor profiel CM beide talen).
- De leerling heeft een positief advies van de havo-afdeling, waarbij gelet wordt op resultaten en werkhouding.
- Het profiel blijft in principe hetzelfde.
- Voor CKV volgt de leerling het gewone programma in 5-vwo. Het CKV-programma afgesloten in 4-havo vervangt het CKV-programma van 4-vwo.
- De vakken Maatschappijleer en Levensbeschouwing in resp. 4- en 5-havo vervangen M&M niet.
- Vakinhouden van het examenprogramma, die in 4-vwo aan de orde zijn geweest maar niet op de havo zijn behandeld, moeten ingehaald worden.
- Achterstand bij vakken, die in 5-vwo als (nieuw) vak gekozen worden, moeten worden ingehaald.
- Het volgen van het vak Natuur, Leven en Technologie (NLT) is uitgesloten.
- Overstappers kunnen in 5-vwo niet doubleren.

6.2 Overstap van 4-vmbo naar 4-havo

- Het gemiddelde van de niet afgeronde cijfers (= gemiddelde van SE en CE op 1 decimaal nauwkeurig) op de eindcijferlijst van het diploma TL 4 is minimaal een 6,8. Hierbij tellen de vakken D&P en E&O niet mee.
- De leerling heeft geen onvoldoende voor de kernvakken Nederlands, Engels en wiskunde.
- De leerling meldt zich in januari als geïnteresseerde en neemt actief deel aan het voorlichtingstraject.
- De leerling heeft een positief advies van de docenten van alle gekozen profielvakken.
- In een toelatingsgesprek motiveert de leerling de keuze voor de havo, waaruit blijkt dat deze keuze beter is dan de keuze voor een MBO opleiding.
- Er moet zijn voldaan aan de pakketeisen:
 - Voor het profiel C&M moet de leerling examen doen in een extra moderne vreemde taal: Duits of Frans.

- Voor het profiel E&M moet de leerling wiskunde en economie in het pakket hebben.
- Voor het profiel NG moet de leerling examens doen in de profielvakken: wiskunde, scheikunde en biologie.
- Voor het profiel NT moet de leerling examens doen in de profielvakken: wiskunde, scheikunde en natuurkunde.
- Heeft de leerling wiskunde in het pakket, dan is er sprake van een overstapmodule wiskunde A of wiskunde B, te voldoen op school na de uitslag van CE 1.

6.3 Overstap van 4-vwo naar 4-havo lopende het schooljaar

- De overstap van 4-vwo naar 4-havo dient uiterlijk voor 1 december te worden aangevraagd en is alleen mogelijk indien er plaats is in 4-havo.
- De leerling heeft een positief advies van de docenten.
- Het profiel blijft ongewijzigd.
- De delen van het havo-examenprogramma die in 4-vwo niet aan de orde zijn geweest, moeten worden ingehaald.
- Zittenblijvers in 4-vwo met een 4-havo-advies kunnen, indien zij opnieuw in 4-vwo plaatsnemen niet later overstappen naar 4-havo.

6.4 Overstap van 5-vwo naar 5-havo

- De leerling heeft een positief advies van de docenten.
- Het profiel blijft ongewijzigd.
- De leerling heeft de vakken CKV en M&M met voldoende resultaat afgerond.
- Het examendossier 5-vwo geldt als examendossier 4-havo.
- De delen van het havo-examenprogramma die wel in 4-havo en niet in 4-vwo of 5-vwo aan de orde zijn geweest, moeten worden ingehaald.

Bijlage: PTA-overzicht per vak

Let op: aan dit PTA-overzicht kunnen geen rechten worden ontleend. De planning van de schoolexamens wordt per periode lopende het schooljaar vastgesteld door de roostermaker. Dat PTA-rooster wordt voorafgaand aan een nieuwe periode aan de leerlingen gemaïld.